

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРАВА, ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра державно-правових дисциплін
Заочне відділення

ДИПЛОМНА РОБОТА
магістра
на тему:
«Юридичні технології протидії зловживання правом»

Виконав:

студент II курсу, спеціальності
081 «Право»

ЩЕЛКУНОВ І. С.

Науковий керівник:

д.ю.н., доцент

МАНЬКО Д. Г.

Рецензент:

к.ю.н., доцент

АТАМАНОВА Н. В.

АНОТАЦІЯ

Юридичні технології протидії зловживання правом. – На правах рукопису.

Дипломна робота магістра, спеціальність 081 «Право», Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2021 рік.

Дипломна робота магістра присвячена розкриттю сутності юридичних технологій протидії зловживання правом. Дослідженню підлягають ознаки та моделі зловживання правом. Особлива увага приділена питанням нормативної регламентації зловживання правом в українському законодавстві.

Сутність юридичних технологій протидії зловживання правом розкривається як сукупність правил, способів, концепцій та методів організації та здійснення діяльності результатом якої є створення дієвих умов недопущення процесів зловживання правом.

У вступі подана основна мета та завдання дослідження, встановлені предмет та об'єкт дипломної роботи магістра.

Перший розділ «Зловживання правом у сучасній юриспруденції», присвячено аналізу вихідних засад зловживання правом як самостійної категорії юриспруденції. Досліджується її взаємозв'язок із суміжними поняттями. Проводиться догматичний аналіз текстів правових актів у яких містяться положення щодо зловживання правом.

Другий розділ «Механізми протидії зловживання правом», присвячено дослідженню юридичних технологій недопущення та протидії зловживанню правом, особлива увага приділяється питанням розкриття переліку юридичних засобів попередження зловживання процесуальними правами.

Третій розділ «Зловживання правом у світовій практиці» присвячено проведенню порівняльно-правового дослідження особливостей впорядкування та недопущення процесів зловживання правом у різних правових системах сучасності.

У висновках подаються основні положення та здобутки, які отримали належне наукове обґрунтування в процесі виконання встановлених у дипломній роботі магістра завдань.

Ключові слова: право, суб'єктивне право, правова поведінка, неправомірна поведінка, зловживання правом, правовий нігілізм.

SUMMARY

Legal technologies to combat abuse of law. – On the rights of the manuscript.

Master's thesis, specialty 081 "Law", International Humanitarian University, Odessa, 2021.

The master's thesis is devoted to the disclosure of the essence of legal technologies to combat abuse of law. Signs and patterns of abuse of law are to be studied. Special attention is paid to the issues of normative regulation of abuse of rights in the Ukrainian legislation.

The essence of legal technologies to combat abuse of rights is revealed as a set of rules, methods, concepts and methods of organization and implementation of activities which result in the creation of effective conditions to prevent abuse of rights.

The introduction presents the main purpose and objectives of the study, established the subject and object of the master's thesis.

The first section "Abuse of law in modern jurisprudence" is devoted to the analysis of the basic principles of abuse of law as an independent category of jurisprudence. Its relationship with related concepts is explored. A dogmatic analysis of the texts of legal acts containing provisions on abuse of rights is carried out.

The second section "Mechanisms for combating abuse of rights" is devoted to the study of legal technologies for preventing and combating abuse of rights, special attention is paid to the disclosure of the list of legal means to prevent abuse of procedural rights.

The third section "Abuse of law in world practice" is devoted to a comparative legal study of the peculiarities of the regulation and prevention of abuse of law in various legal systems of today.

The conclusions present the main provisions and achievements that have received proper scientific substantiation in the process of performing the tasks set in the master's thesis.

Key words: law, subjective law, legal behavior, wrongful conduct, abuse of law, legal nihilism.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ У СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІ	10
1.1. Поняття та загальна характеристика категорії зловживання правом.....	10
1.2. Ознаки та види моделей зловживання правом.....	25
1.3. Нормативна регламентація моделей зловживання правом у законодавстві України.....	47
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРАВОМ.....	60
2.1. Юридичні технології недопущення та протидії зловживання правом.....	60
2.2. Юридичні засоби попередження зловживання процесуальними правами.....	77
РОЗДІЛ 3. ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ.....	87
3.1. Специфіка розуміння категорії зловживання правом у окремих правових сім'ях.....	87
ВИСНОВКИ.....	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	103

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев А. Е. Контроль схем минимизации налогов в США / А.Е. Афанасьев // Российский налоговый курьер. – 2004. – № 17 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rnk.ru/article_1947.html.
2. Базилевський С. Зловживання процесуальними правами. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 5. С. 13–19.
3. Бекназар-Юзбашев Г.Т. Злоупотребление правом и принцип доброй совести : монография. М. : Юрлитинформ. 2013. 192 с.
4. Белов А. П. Злоупотребление правом во внешнеэкономической деятельности / А. П. Белов // Право и Экономика. – 2000. – № 3. – С. 51–59.
5. Бентам И. Тактика законодательных собраний / Перевод М. К. – Издание Л. А. Велихова, СПб., 1907. URL: http://www.sotsium.ru/books/37/38/bentham_parliament.html.
6. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Биля Ірина Олександрівна. – Х., 2004. – 201 с.
7. Бондаревський В. Г. Правова свідомість та правова культура в Україні: проблеми їх формування / Бондаревський В. Г. // Філософія. Культура. Життя. – 2009. – Вип. 32. – С. 5–11.
8. Бутенко В. Поняття та сутність правової експертизи юридичних документів / Бутенко В. // Юридична Україна. – 2009. – № 6(78). – С. 4–9.
9. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К. : Юрид. думка, 2007. – 990 с.
10. Венгеров А.Б. Теория осударства и права: учебник для юридических вузов / А. Б. Венгеров. – 3-е изд. – М.: Юриспруденция, 1999. – 528 с.
11. Веніславський Ф. Зловживання правом у публічно–правовій сфері як державно–правова проблема /Ф. Веніславський URL: <http://www.info-pressa.com/article-349.html>.

12. Волков В. А. Злоупотребление гражданскими правами. Проблемы теории и практики / В. А. Волков. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 464 с. С. 257.
13. Воля к власти: Опыт переоценки ценностей : Незавершенный трактат. Wille zur macht : Versuch einer umwertung aller werte /Ф. Ницше ; В реконструкции Э. Ферстер–Ницше и П. Гаста ; Сост. и общ. ред. В. Миронов; Пер. с нем.: Е. Герцык и др. М.: Культурная революция, 2005. 880 с. С. 37.
14. Гегель Г. В. Ф. Философская пропедевтика [Текст] / Гегель // Работы разных лет: В 2 т. – Т. 2. – Москва: Мысль: 1973. – 630 с.
15. Голова ЦВК: КСУ зловживає правом. URL: <http://news.liga.net/news/N1034303.html>.
16. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144. Редакція від 07.02.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
17. Гражданские и торговые кодексы зарубежных стран: Сборник законодательства. Современное зарубежное частное право: Учеб. пособие /Под ред. С. Н.Медведева, С. О. Звонока. – Ставрополь: Изд–во СГУ, 1999. – 411 с.
18. Гражданские и торговые кодексы зарубежных стран: Сборник законодательства. Современное зарубежное частное право: Учеб. пособие /Под ред. С. Н.Медведева, С. О. Звонока. – Ставрополь: Изд–во СГУ, 1999. – 411 с. С. 336.
19. Грель Я. В. Злоупотребления сторон процессуальными правами в гражданском и арбитражном процессе : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15/ Грель Яков Валерьевич. – Новосибирск, 2006. – 207 с.
20. Грибанов В.П. Осуществление и защита гражданских прав /В.П. Грибанов. – Изд. 2–е, стереотип. – М.: Статут, 2001. – 411 с.
21. Дурново Н.А. Злоупотребление правом как особый вид правового поведения: теоретико–правовой анализ: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Дурново Наталия Александровна. – Н. Новгород, 2007 . 172 с. С. 108

22. Зайцева С. Г. «Злоупотребление правом» как правовая категория (вопросы теории и практики): дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03 / Зайцева Светлана Геннадиевна. – Коломна, 2003. – 198 с. С. 10.
23. Зубко Ю. Г. Умови правової маргіналізації особи в Україні / Зубко Ю. Г. // Науковий вісник Дніпропетровськ. держ. ун-ту внутр. справ. – 2010. – № 4. – С. 81–87.
24. Исмагилов Р. Р. Злоупотребление правом или право злоупотребления / Р. Р. Исмагилов // Право и политика. Международный научный журнал. – 2000. – № 7. – С. 15 – 23.
25. Калюжний Р. А., Андрущенко І. Г. Зловживання правом: сутність та шляхи протидії // Бюлетень Міністерство юстиції України. - 2006. - № 8. - С. 16-21.
26. Капліна О. Проблеми зловживання правом у кримінальному процесі. *Вісн. Нац. акад. прав. наук України*. 2010. № 3 (62). С. 286-295.
27. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446. Редакція від 04.11.2018. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15)
28. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 / Рада Європи. Ратифіковано Законом України від 17.07.1997. № 475/97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004?find=1&text=%E7%EB%E2%E6%E8%E0%ED%ED
29. Костенко О. М. Наукове (доктринальне) тлумачення законів та його роль у здійсненні правосуддя / О. М. Костенко // Право України. – 2000. – № 6 – С. 34–36.
30. Костенко. Природні і людські фактори у праві. Дослідження з позиції соціального натуралізму URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2005-08/art4-v8-5.pdf>.
31. Кот О. Проблема зловживання суб'єктивним правом у цивільному праві України. *Вісник Національної академії правових наук України*. – 2013. – №4(75). – С.135–137

32. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. Редакція від 01.01.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

33. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10. № 11–12, № 13. Ст. 88. Редакція від 01.01.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

34. Крусс В. И . Актуальные аспекты проблемы злоупотребления правами и свободами человека /В. И. Крусс // Гос–во и право. – 2000. – № 7. – С. 46–53.

35. Ли Аркадий. Некоторые вопросы воспрепятствования законному судебному и арбитражному разбирательству: зарубежный опыт. URL: www.klerk.ru

36. Малиновский А. А. Злоупотребление субъективным правом (теоретико-правовое исследование) / А. А. Малиновский. – М.: Юрлитинформ, 2007. – 352 с.

37. Маловацький О.В. Правова природа терміна «зловживання правом». Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2003. Вип. 8. С. 334–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2003_8_38.

38. Матвеев Ю. Г. Англо-американское деликтное право. / Ю. Г. Матвеев. – М.: Юридическая литература, 1973. – 176 с.

39. Милютин З. Ю. «Киберсквоттинг» как злоупотребление правом / З. Ю. Милютин // Хозяйство и право. – 2005. – № 12. – С. 60 – 62.

40. Огородник А. Оціночні поняття в структурі норм кримінального права / А. Огородник // Право України. – 2000. – № 1. – С. 103–108.

41. Орловська Н. А. Соціальна шкідливість та суспільна небезпека: концептуальні аспекти співвідношення у контексті побудови кримінально-правових санкцій / Н. А. Орловська // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 672–680 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11onakpc.pdf>.

42. Осадчук С.С., Осадчук М.Л. Форми зловживання цивільним правом. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 4 (8). С. 69–77.

43. Основные институты гражданского права зарубежных стран: сравнительно-правовое исследование / Под ред. В. В.Залесского. М.: Норма, 1999. – 531 с.

44. Офман Е. М. Злоупотребление правом субъектами трудовых отношений: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук: 12.00.05 / Е. М. Офман. – Екатеринбург, 2006. 23 с.

45. Павленко Д. Добросовісність сторін як принцип господарського процесуального права. *Юрид. журн.* 2005. № 5 (35). С. 118-124.

46. Павленко Д. Судова практика застосування принципу добросовісності у вирішенні договірних спорів. *Юрид. журн.* 2009. № 5. С. 60-63.

47. Павлова Т. Обов'язки перед особою і перед іншими як предмет філософського розгляду Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля URL: <http://journal.mandrivets.com/images/file/Pavlowa.pdf>.

48. Погребняк С. П. Основоположні принципи права: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.01. / Погребняк Станіслав Петрович. – Х., 2009. – 433 с.

49. Полянський Т. Т. Феномен зловживання правом (загальнотеоретичне дослідження). Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина Наук.-дослід. ін-ту держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України / редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія І. Дослідження та реферати. Вип. 25. Львів : Галиц. друкар, 2012. 456 с. С. 38.

50. Поротикова О.А. Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Поротикова Ольга Александровна. – Саратов, 2002. – 216 с. С. 188.

51. Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 01 жовтня 1999 року (протокол від 01-02 жовтня 1999 року № 6/VI). URL: <http://yourlawyer.in.ua/ru/zakonodavstvo/49-advokatskaya-etika.html?start=2>

52. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64. Редакція від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

53. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // Офіційний вісник України від 23.08.2012. – 2012 р. - № 62. – Стор. 17. – Ст. 2509.

54. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.

55. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 30. Ст. 239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.

56. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018. № 7279-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928.

57. Радченко С. Д. Применение запрета злоупотребления правом в арбитражном процессе / С. Д. Радченко // Проблемные вопросы гражданского и арбитражного процессов. – М.: Статут, 2008. – С. 120 –142.

58. Рогач О. Я. Поняття та критерії категорії добросовісності в праві / О. Я. Рогач // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія ПРАВО. – Випуск 9. – Ужгород: Ліра, 2008. – С. 34–36.

59. Рогач О. Я. Проблеми термінології в українському законодавстві / О. Я. Рогач // Науковий вісник Ужгородськ. нац. ун-ту. Серія: Право. – 2004. – Вип. 3. – С. 16–20.

60. Руденко В. Б. Норми про зловживання правом у цивільному процесі Англії, США та Австралії. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку* : зб. матеріалів міжнар. наук. симпозиуму «Дні порівняльного правознавства» (м. Київ, 8-11 квіт., 2009 р.). К., 2009. С. 524-527.

61. Садиков О. Злоупотребление правом в Гражданском кодексе. *Хозяйство и право.* – 2002. – № 2. – С. 40–49.
62. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с. С. 429.
63. Смітюх А. В. Процесуальні диверсії та зловживання процесуальними правами в умовах правової реальності України. *Вісн. господ. судочинства.* 2007. № 1. С. 89-93.
64. Стрельцов Е. Л. Задачи, функции и механизм уголовного права / Е. Л. Стрельцов // *Актуальні проблеми держави і права.* – 2010. – Вип. 54. – С. 38–42
65. Текаев Х. А. Злоупотребление правом. Межвузовский сборник научных трудов – Проблемы реализации права. – Свердловск, 1990. – С. 112—115.
66. Теория государства и права: учебник/ Под ред. В. М. Корельского, В. Д. Первалова. – 2-е изд., изм. и доп. – М. : НОРМА–ИНФРА, 2000. – 616 с.
67. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва. К. : Юрінком Інтер, 2015. 584 с. С. 455.
68. Тихомиров Д.О., Харченко М.П., Зловживання правом як відхилення від правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2016. Вип. 38. Т. 1. С. 26–29.
69. Тихомиров Ю. А. Публичное право /Ю. А. Тихомиров. – М.: Изд-во БЕК, 1995. – 496 с. С.67/
70. Требін М. П. Правова свідомість громадян України: стан та види деформації / Требін М. П. // *Вісник Харківськ. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи».* – 2004. – Вип. 23. – С.59–62.
71. Тюрина Н. И. Правомерное поведение как объект юридического исследования: автореферат дис... канд. юрид. наук.: 12.00.03 / Н. И. Тюрина. – Саратов, 2003. – 22 с. С. 3.

72. Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення»: від 18.10.2001 р., № 992/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 43. – Ст. 1921.

73. Хміль М. М. Принцип неприпустимості зловживання правом (теоретико–правові аспекти): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. ун–т внутр. справ. – Х., 2005. – 19 с.

74. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.

75. Чернобель Г. Т. Теоретические основы упорядочения юридической терминологии / Г. Т. Чернобель // Труды ВНИИСЗ. – М., 1983. – №27. – С. 54–57.

76. Шестопалова Л. Поняття "зловживання" в законодавстві України. *Підприємство, господарство і право*. Київ:ТОВ "Гарантія", 2019, № 9. С. 186-192.

77. Штанько А. О. Теоретико–правові аспекти суспільної небезпеки і соціальної шкідливості правопорушення: критерії розмежування.

78. Юдин А. В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве: автореф. дисс. ... доктора юридических наук: 12.00.15 / Юдин Андрей Владимирович. – СПб., 2009. – 47 с. С. 13.

79. Ясер Сулейман Хассан Мохамед. Гражданско–правовая защита от злоупотребления в праве России и Йемена : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ясер Сулейман Хассан Мохамед. – Казань, 2005. – 210 с.

80. Ястрембская С. В. О проблеме нормативного закрепления категории «злоупотребление процессуальным правом» в гражданско-процессуальном законодательстве. *Юриспруденція: теорія і практика*. 2009. № 3. С. 28-33.

81. Nuxembourg 1 v Skatteministeriet (Case C-115/16) : Judgment of the European Court of Justice (Grand Chamber) 26.02.2019. URL: <https://taxlink.ua/ua/news/sud-spravedlivosti-probeneficiarne-pravo-vlasnosti-ta-zlovzivannja-nim.htm> \l&hcq=0L3Q1Br.